

Boji, ki bodo spremenili vse

Novo številko *Časopisa za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* smo zasnovali v kontekstu izjemne planetarne mobilizacije mladih za podnebno pravičnost. Šolske stavke, ki jih je navdihnila Greta Thunberg, so zavedanje o resnosti podnebne krize prenesle iz ozkih okoljevarstvenih in znanstvenih krogov ter iz globalnega pregrevanja naredile prvovrstno globalno politično temo. Gibanje se je dobro zakoreninilo tudi v Sloveniji, kjer je veter mobilizacije mladih za podnebno pravičnost končno razpihal postano politično ozračje, ki ga je proizvedla agresivna desničarska reakcija na globalne emancipatorne boje, ki so se pojavili po izbruhu finančne krize leta 2008 ter se manifestirali v arabskih pomladih in globalnem gibanju okupacij trgov v letih 2012 in 2013 ter v poletju migracij leta 2015. Eno od izhodiščnih vprašanj, ki smo si jih zastavili ob snovanju tematske številke, se je dotikalo potenciala novih ekoloških gibanj, da sprožijo procese politične rekonpozicije globalnih družbenih gibanj ter uglašijo tradicije emancipatornih in osvobodilnih gibanj z mobilizacijo proti uničenju same zmožnosti Zemlje, da podpira življenje. V planetarni mobilizaciji za odločno ukrepanje proti podnebnim spremembam smo tako videli obet nastanka nove paradigme sobivanja ter ekonomskega, družbenega in političnega organiziranja.

Ko so v poštni naslov uredništva začeli prihajati članki, ki jih lahko beremo v tej številki, se je zgodila korona. Pandemija Covid-19 je nastajanje številke zavlekla, vendar jo prej omenjamo zato, ker je še izostrila kontekst ali planetarni pogoj in dileme, ki so z njim povezane. Veliko zaprtje je po eni strani nazorno pokazalo zločinskost velikih neenakosti, tako globalnih kot znotraj nacionalnih držav in v regionalnih integracijah. Revne je pandemija tako zdravstveno kot socialno nesorazmerno prizadela. Po drugi strani pomeni pandemija hudo diskreditacijo neoliberalizma ter afirmacijo javne oblasti in javnih storitev, zaradi česar so se celo številne reakcionarne politične sile

vsaj začasno odvrnile od doktrine prostega trga in poudarile zavezanost močni (avtoritarni) državi. Najbolj intrigantna lekcija pandemije pa je preprosto spoznanje, da je nujna regeneracija Zemlje možna le, če se zaustavi globalna ekonomska aktivnost; lahko bi dejali, da se počutje planeta izboljša, ko se poslabša počutje industrializiranih človeških družb. Čas pandemije je pokazal neverjetno regenerativno sposobnost Zemlje, katere predpogoj je zaustavitev ekonomije, ki temelji na črpanju fosilnih goriv. In ne nazadnje je nazorno pokazal, da so posledice uničevanja habitatov drugih živih bitij takoj globalne ter da ima uničevanje lokalnih ekosistemov negativne in uničujoče posledice za vse ljudi in družbe po svetu. Destruktivne motnje, ki jih nesoravni produkcijski način povzroča na ravni lokalnih ekosistemov, se hitro prevedejo v destruktivna nesorazmerja v zemeljskem sistemu. To spoznanje nas sicer spremlja že od nastanka možnosti nuklearnega samouničenja človeštva, z globalnim pregrevanjem pa postane nesporno, a vendar je do sedaj manjkalo izkustveno doživetje te temeljne zakonitosti življenja na Zemlji v obdobju antropocena. Ključna lekcija pandemije je torej popolna vzajemnost lokalnega in globalnega, ki ji mora slediti rekonceptualizacija političnega. V Sloveniji je pandemija Covid-19 žal sovpadla z nastopom skrajno desne vlade. Ta je še posebej škodljiva zato, ker vzpodbuja politiko izbire manjšega zla in otežuje iskanje alternativnega modela javne oblasti, ki bi ustrezal eksistencialnim izzivom današnjega časa. Trenutno sicer poteka inspirativna mobilizacija in tedenski protesti proti skrajno desni vladi, toda zdi se, da polarizacija, ki jo generira politična metodologija janšizma, onemogoča, da bi temeljne lekcije pandemije vpisali v nov politični projekt. Zaradi agresivnega napada na nekatere institucije liberalnega konstitucionalizma so tako protestniki in protestnice potisnjeni v branjenje ustavnega in institucionalnega *statusa quo*, pri čemer jim zmanjkuje sape za afirmativno delovanje v smeri alternativne zastavitve političnega.

Rekonceptualizacija političnega mora izhajati iz razumevanja novega planetarnega pogoja, ki ga bistveno opredeljuje pojavitev tako imenovanih hiper objektov, ki so rezultat pretežno škodljivega umeščanja modernega človeka v mozaik ekosistemov in življenjskih prostorov ter daleč presegajo trajanje individualnega in kolektivnega človeškega življenja in bodo bržčas preživeli obstoj same človeške vrste. Globalno segrevanje, jedrski odpadki in vse pogostejši izbruhi virusnih epidemij so takšni hiper objekti. Nujna rekonceptualizacija

političnega tako zahteva redefinicijo časa ter vpeljavo transgeneracijske in transvrstne senzibilnosti, ki je v kapitalističnem produkcijskem načinu, temelječem na zadovoljevanju kratkoročnih interesov posesivnih individuumov, popolnoma izgubljena. Delovati sedaj in brez gotovosti, da bodo rezultati delovanja otipljivi v času življenja trenutnih generacij, zagnati materialne prakse, ki bodo upočasnile in sčasoma obrnile procese krčenja in siromašenja sveta, proizvajati in vzdrževati človeške habitate v skladu in soglasju s habitati drugih bitij, vse to je epohalni izziv za modernega človeka. Morda je temeljni paradoks antropocena ta, da po eni strani zmanjkuje časa, v smislu, da bi morali delovati že včeraj, po drugi strani pa ni nobenih bližnjic, zgolj potrpežljivo snovanje novih gonilnikov produkcije in reprodukcije družbenega življenja, ki lahko sprožijo regeneracijo ekosistemov in zemeljskega sistema. Zato je treba razgraditi kapitalistično temporalnost in predstavo, da obstajajo instant rešitve za globalno pregrevanje v obliki tehnoloških rešitev in zagona »zelene« akumulacije. Predstava, da lahko spoznamo naravne zakonitosti in povratno interveniramo v naravo s pomočjo tehnologij, je izvor problema in tako ne more biti njegova rešitev. Ekološka kriza je namreč posledica kartezijske predstave, da je realnost inertna masa in ne vzajemnost množstva intenc, ki niso izključno človeške. Je posledica izrinjanja relacijske ontologije, ki je značilna za tako imenovane primitivne kulture, pa tudi za vednosti, ki nastajajo v uporabi proti kapitalistični modernizaciji, v korist esencialistične ontologije.

Nastanek hiper objektov vodi v katastrofične diskurze. Projekcije klimatske znanosti so neusmiljene. Če ne izvedemo nujnih ukrepov za drastično zmanjšanje emisij toplogrednih plinov, bo življenje na planetu v nekaj desetletjih tako rekoč nevzdržno, prihajajoče generacije pa čaka nezamisljivo trpljenje. Takšne diskurze nujnosti in neizogibnosti je težko prevesti v obstoječi politični besednjak, v katerem je politično delovanje domena svobode in ne nujnosti. Zato je po svoje razumljiva kritika katastrofičnih diskurzov, ki spremljajo rapidno degradacijo ekosistemov in zemeljskega sistema, češ da pri našajo totalitarno vizijo družbe. A vendar obstaja bogata politično filozofska tradicija, morda je njen najvidnejši predstavnik Spinoza, ki ne zoperstavlja nujnosti in svobode. Nujnost lahko tako razumemo kot kolektivno proizvedeni človeški pogoj, danes bi raje dejali planetarni pogoj, svobodo pa kot zmožnost etičnega razločevanja in tvorjenja vzajemno dobre dejnih odnosov, radostnih srečanj, ki

vzajemno povečujejo moči delovanja mnogoterih človeških in nečloveških akterjev, ki poseljujejo svet. V permakulturi pravijo, da človeštvo ni nujno rakavo tkivo na svetu in zato ni edina možna etična drža zmanjšati človeški odtis v naravi. Človeška vrsta lahko z etičnimi izbirami bogati in množi bogastvo življenja, njegove oblike in mozaike življenjskih prostorov. Dualizem kultura in družba je poznan v zahodni tradiciji, ki pa kljub svoji agresivni težnji po univerzalizaciji ni uspela in ne uspeva izbrisati tradicij, ki ne poznajo tovrstnega dualizma in ki razumejo pomen in dobrodejnost človeškega sokreiranja ekosistemov. Tako pridemo do redefinicije razumevanja kolektivnega subjekta. V kritičnih tradicijah so človeške kolektivitete tiste, ki spreminjajo obstoječe stanje stvari. V času antropocena, ko se soočamo z zemeljskim sistemom, katerega zmožnost samournavanja je zaradi človeških enostranskih posegov usodno zmanjšana, je treba redefinirati pojem zgodovinskega subjekta. Ta ni več stvar zgolj človeških kolektivitet, ampak skupkov človeških in nečloveških akterjev, ki tvorijo pregnantne in diverzificirajoče mozaike habitatov in ekosistemov. Nov zgodovinski subjekt se nam tako ne bo kazal zgolj kot prisilno prilagajanje zaradi novih in novih katastrof (kot je primer zaprtja v času korone), ampak kot kozmopolitska politična praksa, kot komponiranje mnogoterih oblik življenja med vrstami, med mnogoterimi intencionalnostmi, ki poseljujejo svet.

Ko smo soočeni s planetarnim pogojem, ki ga označuje zavedanje o vplivu človeških izbir na zmožnost produkcije in reprodukcije življenja na Zemlji, se seveda sprašujemo, kaj storiti. Globalna mobilizacija za takojšnje ukrepe proti globalnemu segrevanju je naredila velikanski skok v gradnji planetarne civilne družbe. Žal se zdi, da tako nastajajoči civilni družbi manjka tandem v obliki globalnega sistema vladovanja. Današnja geopolitična situacija, za katero je značilen obstoj globalnih in regionalnih imperialističnih sil, ki potiskajo v smeri dezintegracije že obstoječih globalnih sistemov vladovanja, ni naklonjena koordinirani radikalni transformaciji produkcijskega načina. Velike ekonomske in politične igrance, ki se vsaj deklarativno zavzemajo za prehod v ogljično nevtralno družbo, po drugi strani vodijo obeti zelene akumulacije in zelene kapitalistične modernizacije. Pristop od zgoraj navzdol tako zagotovo ni možen in ni dovolj radikalen. Odgovor, ki ga zahteva obdobje ekoloških katastrof, je radikalno drugačna umeščenost v svet oziroma kolektivna reappropriacija pogojev produkcije in reprodukcije človeških habitatov z na-

menom njihove uskladitve z habitati drugih bitij in entitet. Zato je treba rekonceptualizirati pojem javne oblasti v smeri njene relokacije in horizontalne razpršitve ter v smeri priznanja subjektivitete nečloveškim kolektivitetam. Vprašanje ekologije je vprašanje moči. Njena centralizacija in koncentracija vodita v destabilizacijo ekosistemov in zemeljskega sistema, njena razpršenost in lokalizacija pa omogočata dobrodejno usklajevanje pluralnih življenjskih prostorov in ekosistemov ter s tem ravnovesje zemeljskega sistema. Pandemija novega koronavirusa je jasno pokazala krhkost globalizirane ekonomije in potrebo po njeni relokaciji. Avtoritaren in nacionalističen odgovor nosilcev gospodarske, družbene in politične moči kaže, da relokacije ne smemo zamenjati z renacionalizacijo. Če želimo zaustaviti degradacijo sveta in prispevati k njegovi regeneraciji, moramo družbeni in politični sistem uskladiti z zemeljskim sistemom. Moderna ideja politike temelji na zaprti dialektiki med posameznikom in družbo, med civilno družbo in državo, pri čemer so posamezniki in civilna družba predstavniki družbene ali državne celote. Zemeljski sistem je po drugi strani odprt in brez končnega smotra, njegova zmožnost samoregulacije in podpiranja življenjskih procesov pa se povečuje z diferenciacijo, z množenjem heterogenih in vzajemnih oblik življenja. Najustreznejši odgovor na ekološko krizo se potemtakem zdi razvijanje lokalnih modelov samovladanja, in to kljub temu, da se čas izteka – ali prav zato.